

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

XIX заседание, събота, 23 февруарий 1913 г.

(Открито отъ председателя д-ръ С. Даневъ, въ 3 ч. 15 м. слѣдъ пладне)

Председателъ: (Звъни) Засѣданието се отваря. Моля г. секретаря да провери списъка на г. г. народнитѣ представители.

Секретарь А. Кипровъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ представители: Желѣзъ Абаджиевъ, Несторъ Абаджиевъ, Иванъ Балтаджиевъ, Димитъръ х. Ваневъ, Петъръ Бенковъ, Илия С. Бобчевъ, Димитъръ Бръчковъ, Златанъ Бръчковъ, Велчо Велчевъ, Стоянъ Георгиевъ, Георги Губидѣльниковъ, Богданъ Дачевъ, Христо х. Димитровъ, Василь Димчевъ, Георги Диневъ, Димитъръ Драгиевъ, д-ръ Димо Желѣзовъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Стефанъ Икономовъ, Михо Каравасилевъ, Йовчо Киревъ, Григоръ х. Константиновъ, Никола Константиновъ, д-ръ Тодоръ Кръстовъ, Парашковъ х. Ламбевъ, Тодоръ Лунгаловъ, Георги Мариновъ, Митю Милковъ, Иванъ Минчевъ, Минко Михайловъ, Иванъ Младеновъ, Димитъръ Нарлиевъ, Никола Начевъ, Георги Недковъ, Симеонъ Неновъ, Недю Николовъ, Тодоръ Орловъ, Иванъ Пецовъ, Стефанъ Пипевъ, Иванъ Поповъ, Христо Поповъ, д-ръ Кирякъ Провадалиевъ, Димитъръ Патѣмовъ, Василь Радоевъ, Петко Разсужановъ, Юрданъ Русевъ, Стефанъ Савовъ, Илия Стаматовъ, Василь Стаменовъ, Раде Станоевъ, Петъръ Станчевъ, Михаилъ Такевъ, Иванъ Таневъ, Ганчо Торомановъ, Цонко Харбовъ, Борисъ Христовъ, Дечко Ченгелиевъ, Никола Ченковъ, Христо Черешаровъ и Георги Шиваровъ)

Председателъ: Отсъствуватъ 60 души. Значи, има нужния брой народни представители, за да се счита Събранието за правилно конституирано и да пристѣпимъ къмъ дневния редъ.

Прѣди да сторимъ това, обявявамъ на Народното събрание, че прѣдседателството е разрѣшило отпущкъ на слѣдующитѣ г. г. народни представители: на осекджумайския Юрданъ Русевъ — 1 день; на поповския Ганчо Торомановъ — 1 день; на ново-

загорския Иванъ Таневъ — 10 дена; на ямболския Митю Милковъ — 5 дена; на чирпанския Тодоръ Орловъ — 3 дена; на луковитския Иванъ Балтаджиевъ — 2 дена, и на провадийския Цонко Харбовъ — 2 дена.

Освѣтъ това, г. г. народнитѣ представители ще трѣбва да се произнесатъ по заявленията на трима народни представители, които искатъ отпущкъ, а именно: софийскитѣ Стоянъ Георгиевъ иска 10 дена, по важни домашни причини; ползувалъ се е съ три дена отпущкъ. Моля г. г. народнитѣ представители, които приематъ да му се разрѣши този отпущкъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Карловскитѣ народенъ прѣдставителъ Димитъръ Патѣмовъ моли да му се продължи отпущкътъ съ осемъ дни; ползувалъ се е съ 8-дневенъ отпущкъ. Които г. г. народни прѣдставители приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпущкъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Цай-сетиѣ, търновскитѣ народенъ прѣдставителъ Димитъръ Бръчковъ, по сѣмейни причини и болестъ моли да му се разрѣши отпущкъ отъ три дена. Които г. г. народни прѣдставители приематъ да се продължи отпущкътъ на търновския народенъ прѣдставителъ г. Бръчковъ, съ три дена, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Съобщавамъ на народното прѣдставителство, че е постѣпило питане къмъ г. министра на войната отъ орханійския народенъ прѣдставителъ г. Павелъ Паралановъ, съ слѣдующето съдържание: (Чете) „Къмъ X-я воененъ наборъ, нареченъ още „извънреденъ“, който наборъ бѣ и наборъ на „разчистване“, защото въ него се рѣшиха въпроситѣ съ всички отлагани дотогава младежи, се причислиха мнозина неслужили, кои по на 24, кои по на 25, па дори и на 26-годишна възраст. Всички тия, числящи се къмъ този наборъ, сега, вслѣдствие общата мобилизация, сѣ въ редоветѣ на второто отпѣлчане ■

изпълняват тежобитъ, при все че тѣ сж вече по на 50 или 52-годишна възраст.

„Споредъ чл. чл. 2 и 3 отъ закона за военнитѣ тежоби, послѣднитѣ, тежобитѣ, траятъ отъ 17 до 46-годишна възраст включително, и само прѣзъ тоя периодъ всичкитѣ лица съ такава възраст сж на разположение на Военното министерство.

„Питамъ г. военния министъръ: намира ли за законно държането на такива лица въ редоветѣ на опълчението, и ако не, ще благоволи ли да разпореди за освобождаването имъ, разбира се, като удостовери въ документално възрастта си, сир., че сж по-възрастни отъ 46 години“.

Това питане ще се изпрати на г. министра на войната, за да отговори.

Постѣпило е запитване къмъ г. министъръ-прѣседателя и министъръ на външнитѣ работи отъ народнитѣ прѣдставители: Никола Ченковъ, Тодоръ Пчеларовъ, Алексинъ Шеревъ, Благой Кирчевъ, Стефанъ Поповъ, д-ръ К. Списаревски, П. Бабаджановъ и д-ръ Н. Георгиевъ съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„1. Мислите ли, че е възможно на правителството да ни даде освѣтление въ този моментъ, върху ромъно-българския споръ?“

„2. Иматъ ли нѣкакво основание слуховетѣ, че българското правителство се е съгласило на нѣкакви териториални отстъпки къмъ Ромъния?“

И това запитване ще се прѣпрати на надлежния министъръ и ще се тури на дневенъ редъ, споредъ нарежданията на правилника.

Кюстендилскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василъ Николовъ, съ заявление до прѣседателството, съобщава, че вѣдѣствие отговора, който е получилъ отъ министра на войната на питането си, отправено къмъ сѣщия, досѣдно служенето въ войската на обложенитѣ съ данѣкъ граждани, обръща питането си на запитване. Това запитване ще се постави тъй сжщо на дневенъ редъ, споредъ нарежданията на правилника.

Постѣпило е въ Народното събрание и е раздаденъ на г. г. народнитѣ прѣдставители законопроектъ за допълнение закона за народното просвѣщение. Тоя законопроектъ ще се тури на дневенъ редъ за идущото заседание на Народното събрание, въ понеделникъ.

Постѣпило е отъ Министерството на финанситѣ едно писмо, съ слѣдующето съдържание: (Чете) „На основание I-то постановление на Министерския съветъ отъ 17 т. м., протоколъ № 39, имамъ честь да ви помоля да наредите да се впише въ законопроекта за допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ къмъ бюджета за 1912 г., на сума 323.600 л., слѣдната прибавка по Върховното правителство — Министерски съветъ — въ първата графа, номеръ по редъ 2, въ II-та графа, § 19, въ III-та, наименование на разходитѣ — за доплащане на Държавната печатница печатания манифестъ за обявяването на войната, въ IV-та, разрѣшени кредити въ бюджета за 1912 г. — 3.000 л. и въ V-та, искатъ се допълнителни кредити — сумата 1.000 л. Общата сума на искания допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ ще бжде 324.600 л.“

Споредъ това обяснение на Министерството на финанситѣ, ние по погрѣшка сме гласували този допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ на сума 323.600 л. — когато кредитътъ е трѣбвалъ да бжде 324.600 л. — съ една разлика отъ 1.000 л. Тази погрѣшка може да се поправи сега, като Народното събрание съчете, че тя е една фактическа погрѣшка, или же да се застави тогава министърътъ на финанситѣ да внесе отдѣленъ законопроектъ за 1.000 л. По нѣкой път е ставало първото, и азъ ще моля народното прѣдставителство да се изкаже съгласно ли е да се счита, че е станало грѣшка и да се по-

прави тая грѣшка въ протоколитѣ, като кредитътъ се съчете гласуванъ на сума 324.600 л.

Който приемятъ това прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ. На първо мѣсто имаме отговоръ на г. г. министритѣ на питанята на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Има думата г. министърътъ на войната, да отговори на питането на г. Янка Сакжзовъ.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Народниятъ прѣдставителъ г. Янка Сакжзовъ е отправилъ до мене слѣдующето питане: (Чете) „Прѣдъ видъ на това, че въ земледѣлското и скотовѣдско стопанство, както и въ множество градски, занаятчийски и търговски занятия се усѣща въ този моментъ голѣма нужда отъ ржководни работни ржци, не е ли възможно, г. министре, да разпоредите, щото събранитѣ въ опълчението граждани и селяни да бждатъ на партиди отпушани въ краткосроченъ отпускъ — една седмица или десетъ дни — за да могатъ, отъ малко понае, да наредятъ разстроениитѣ си работи? Службата на тия опълчени отъ това не ще пострада, защото тѣхното количество е прѣдостатъчно за караулната и прѣдпазителна служба, пъкъ, освѣтъ това, тѣ могатъ да бждатъ замѣствани вече и отъ достатъчно обученитѣ новобранци. Нуждитѣ на нашето стопанство, г. министре, заслужаватъ тази мѣрка, и азъ ви моля да отговорите, не може ли повѣреното ви министерство, въ най-скоро врѣме, да тури въ изпълнение едно тъй наложително мѣроприятие“.

Г. г. народни прѣдставители! Не трѣбва да забравяме, че войната продължава и всѣки единъ день могатъ да послѣдватъ извѣстни дѣйствия, такива, каквито никой отъ насъ не може да прѣдвиди. Цѣлата войска, въ пълненъ съставъ, трѣбва да бжде всѣка минута на кракъ. Обстоятелството, че не отдѣлни нѣкакви опълченци, ами цѣли войскови части могатъ да бждатъ и день, и два, и недѣля, и двѣ, и три, въ пълно бездѣйствие, не означава още, че можемъ да разполагаме съ тѣхъ и можемъ да си позволимъ да ги разпуснемъ, макаръ въ какъвъ и да е краткосроченъ отпускъ, затуй, защото всѣка една минута може да се случи да потребватъ. При такова положение на нѣщата, азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че трѣбва да се съгласите, колкото и да е желателно, дѣйствително, да се помогне на икономическия животъ на страната ни, на населението, сѣ пакъ, такова едно мѣроприятие, каквото се изказва тукъ, е много трудно, много рисковано да се прѣдприеме. Иначе, правителството само, по своя инициатива, доста пжти е обещавало този въпросъ, мислило е да изнамѣри единъ способъ, за да се улеснятъ гражданитѣ ни въ това отношение, и много е вѣроятно, че въ едно кратко врѣме правителството ще може въ много по-широки размѣри да даде такова едно облекчение. Но това може да се извърши само при едно правилно оцѣнение на положението въ единъ даденъ моментъ, но да се тури като условие наложително, вземането на такова едно мѣроприятие е неприпорѣчително, дори много рисковано. Азъ ще моля г. народния прѣдставителъ да се задоволи отъ отговора ми, въ смисълъ, че правителството само по себе достатъчно отблизо слѣди този интересъ на страната и нѣма да пропусне да направи свое-врѣменно възможното.

Прѣседателъ: Има думата г. Янка Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ: Азъ ще изкажа мнѣнието си по този въпросъ въ интерпелацията по общото положение на страната, която съмъ далъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърът на финансите.

Министър Т. Теодоровъ: (Чете) „Питане отъ плѣвненския народенъ прѣдставителъ г. Цоню Бръшляновъ.“

„На основание чл. 60 отъ правилника за вътрѣшния редъ, моля г. министра на финансите да отговори: има ли известие, че на 18 т. м. отъ Битоля е интерниранъ подвѣдомствениятъ нему чиновникъ Манчевъ Драганъ, директоръ на Народната банка въ Битоля, и какви мѣрки смѣта той и правителството да взематъ спрѣмо съюзниците-сърби за възвръщане на директора и за възстановление престижа на българската властъ прѣдъ тамошното население, което знае, че по силата на съюзнишкия договоръ, Битоля ще принадлежи на България“.

На това питане имамъ честъ да отговоря слѣдното — че фактътъ, дѣйствително, е вѣрнъ. На 18 т. м. сръбските власти въ Битоля сж прѣдложили на нашия агентъ на Българската народна банка, пратенъ тамъ и още неустановенъ окончателно — понеже нито здание е още нѣщо, нито банковиятъ клонъ е почналъ да дѣйствува — да напусне Битоля, и подъ конвой е билъ съпроводенъ до Леринъ, отъ дѣто билъ освободенъ да си слѣдва пътя накъдѣто иска. Той се е отправилъ въ Солунъ, и отъ тамъ, съ една телеграма, получена тукъ на 19 того, е увѣдомилъ централното управление на Българската народна банка за това, което се е случило съ него. Въ тая телеграма той казва слѣдующето: (Чете) „Наемането здание и отправяне денешата до Васъ, за желанието на властѣта да постави въ него войници, сега полицейските власти смѣтнаха за некоректни къмъ разпореждането имъ, поради което вчера ме интернираха тукъ, и съ стража изпратиха до Леринъ. Направете нужното да бѣда наложенъ и да се възстанови нахърнениятъ престижъ и пр. . . На Поповъ — контролоръ — като коректенъ, още не позволиха да замине. Дайте ми нареждания за идването или не на Попова тукъ“.

Това съобщение, отправено до банката, е постъпило въ Министерството на финансите на 20 того, и отъ Министерството на финансите се писа въ Министерството на външните работи да се направятъ нужните постѣпки прѣдъ сръбското правителство, за да се уреди тая работа. Точни свѣдѣния за прѣтекста, който сръбските военни власти сж вземали, за да поставятъ така съ нашия агентъ въ Битоля, ние нѣмаме, защото самиятъ агентъ, на когото е заповѣдано да дойде тукъ, не е още пристигналъ, а съобщенията, чрезъ телеграма или писмо, не могатъ да се очакватъ да дойдатъ по-скоро, отколкото ще дойде той самиятъ. Но отъ телеграмата се вижда и може да се заключи, че сръбските власти сж искали въ туй смѣтано здание, което се прѣдполагаше да се наеме отъ насъ за банково помещеніе, да намѣстятъ нѣкои войници и сж разпоредили за това. Нашиятъ банковъ агентъ съобщава за този фактъ въ централата, и сръбските власти признаватъ това негово поведение за некоректно, като че-ли съ това той се отнесълъ некоректно, смѣтнаха за некоректни къмъ разпореждането имъ неговото поведение и, вслѣдствие на това, нему сж му прѣдложили да напусне Битоля, а контролорътъ е оставенъ тамъ. Да-ли въ постѣпката на този чиновникъ има нѣщо некоректно или има нѣщо некоректно въ постѣпката на сръбските власти, които сж прибѣгнали къмъ тази мѣрка, безъ достатъчни за това основания, е единъ въпросъ, който ще се разисква и ще се изучи между двѣтъ правителства, но по него, засега, азъ нѣмамъ възможность да кажа повече нѣщо, първо, защото ни липсватъ свѣдѣния за условията, при които е станало, и второ, ние не знаемъ формалния, официалния

отговоръ, който сръбското правителство ще ни даде за дѣйствиата на неговите агенти — а само слѣдъ това ще можемъ да сѣднемъ на чия страна е била грѣшката. Едно нѣщо, което мога да ви заявя, то е, че случката е извънредно печална и че мѣстниятъ сръбски власти, споредъ моето мнѣние и споредъ моето опѣненіе, трѣбваше, прѣди да прибѣгнатъ къмъ тази твърдѣ крута мѣрка спрѣмо агента на Българската народна банка, да се обърнатъ къмъ неговото началство или къмъ правителството, което го изпраща тамъ, и слѣдъ прѣдварително съглашение да взематъ тази или онази мѣрка спрѣмо него. Това въ случая, за жалостъ, не е направено. Но, както казахъ, въпросътъ ще се изучи между двѣтъ правителства, и азъ не се стѣмивамъ, че инцидентътъ ще бѣде удовлетворително разрѣшенъ.

Това е вѣнчко, което мога да кажа по питането на плѣвненския народенъ прѣдставителъ г. Бръшляновъ.

С. Русевъ: Навсѣкъдѣ сръбитѣ постѣпватъ тъй брутально.

Прѣдседателъ: Има думата плѣвненскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Цоню Бръшляновъ.

Ц. Бръшляновъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ знамъ, че моментътъ съвсѣмъ не подхожда да подлагаме на публична критика всѣкиятъ дѣла на нашитѣ съюзници, било сѣрби, било гърци. И ако фактътъ, за който азъ питахъ бѣше единъ отдѣленъ фактъ, изолиранъ, едва-ли бихъ направилъ даже питане. Питането направихъ просто затова, защото, по моето убѣждение, онова, което братията съюзници сѣрби вършатъ спрѣмо българитѣ и спрѣмо българщината въ завзетитѣ отъ тѣхъ мѣста, даже въ такива, които по общо убѣждение и по съюзнишкия договоръ, доколкото той проикства въ съзнанието на българското население, тукъ и тамъ, принадлежатъ на България, даже и въ такива мѣста, казвамъ, систематически вършатъ нѣща, които ние не можемъ да одобримъ. Азъ ще остана доволенъ отъ обяснението на г. министра на финансите само за да не прѣдизвикамъ съ развитието на питането си въ интерпелация, излишна и подробна критика на онова, което тѣ тамъ вършатъ. Заради това, по фактическата страна на стореното, азъ нѣма да говоря. Ползувамъ се отъ случая, обаче, да кажа само двѣ думи, като мисля, че съ тѣхъ ще изразя мнѣнието на голѣма частъ отъ васъ.

Г. г. народни прѣдставители! У насъ въ България съществува цензура, която въ началото бѣше чисто военна и за която военна цензура България заслужилъ удивлението, адмирацията на извѣстни сѣрби въ Европа. Писаха се възторжени статии за тази „тайна“, съ която ние съумѣхме да забудимъ нашитѣ военни дѣйствия, и нѣкои даже твърдятъ, че частъ отъ нашитѣ успѣхи се дължатъ на тази абсолютна тайна. Днесъ, когато войната е прѣнесена тамъ долу, дѣто нито единъ нашъ журналистъ не е и не може да бѣде, за да пише по военнитѣ дѣйствия, цензурата днесъ нѣма почти никакво военно значеніе; но тази цензура си е присвоила права на една политическа цензура, каквито тя нѣма и не може да има. И ако днесъ у насъ съществува цензура, то тя е само за едно — за да се запазятъ нашитѣ съюзници, сѣрбитѣ и гърцитѣ, отъ нападитѣ и критикитѣ отъ страна на нашата преса. Г. г. народни прѣдставители, и вие г. г. министри, съгласете се, че като не говоримъ за чисто конституционенъ въпросъ, който самъ се натѣква при разискването за цензурата и погледнемъ чисто практически, тя е крайно вѣдна: съгласете се, че не само днесъ, но и утрѣ, когато ще трѣбва да раз-

чистваме полюбивно и братски нашитѣ смѣтки съ съюзниците, тѣ ще се опратъ на своето обществено мнѣние, което вече явно се е манифестирало въ това или онова направление. Нѣщо повече, азъ съмъ увѣренъ, че тамъ съзнателно пооправятъ туй обществено мнѣние, за да могатъ утрѣ да ви кажатъ: „Г-да, виждате, ние сме поставени злѣ, нашето обществено мнѣние е заело такава рѣшителна позиция по този въпросъ, отстъпете вие, защото у васъ не е така изострено общественото мнѣние“. И азъ мисля, че вие, г. г. министри, не ще бъдете добръ поставени, и при равни условия поставени, когато ще се разрѣшаватъ братски, полюбивно, онѣзи въпроси, които подлежатъ да се разрѣшаватъ. Прочее, като вземамъ поводъ . . .

Прѣдседателъ: Моля свършете, г. Бръшляновъ, защото правилникътъ не Ви позволява да говорите повече.

Ц. Бръшляновъ: Азъ свършвамъ. Мисля, че имамъ право още една минута да говоря.

Като вземамъ поводъ отъ направеното питане и като констатирамъ, че днесъ цензурата не върши нищо друго, освѣнъ да пази нашитѣ съюзници да не бъдатъ критикувани отъ нашата преса, и като намирамъ, че това не само че не е полезно, но се явява вредно за интереситѣ на България, азъ моля почитаемото правителство да вземе актъ и да остави нашата преса да изпълни своя дългъ въ тѣзи важни и, може-би, съдбоносни за бъдещето на България дни, които прѣживяваме.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Г. Теодоровъ: Слѣдъ изказаното отъ г. члѣвския народенъ прѣдставителъ удовлетворение, би трѣбвало да се тури край на тѣзи обяснения. Но азъ не мога да оставя безъ забѣлжка изказаното отъ г. Бръшлянова мнѣние, че у насъ цензурата вършила политическа задача, и че тази цензура, която, както и другъ пътъ имахъ случай да обясня, е установена отъ военнитѣ власти и се върши отъ тѣхъ, чрѣзъ хора съ твърди напредничави и радикални идеи . . .

Я. Сакжзовъ: Това нищо не означава, какви идеи иматъ тѣ. Тѣхнитѣ дѣла сж много реакционни.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Тѣ иматъ заловѣдъ отъ правителството какво да вършатъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Моля, неѣйте се горещи, г. Сакжзовъ, защото ще се горещи и азъ, и ще изгубятъ отъ това дебатитѣ. — Казвамъ, цензурата е установена, на която размѣритѣ и задачитѣ имахме случай другъ пътъ много на обширно да разискваме, не прѣпятствува на никой отъ българскитѣ обществени дѣйци или публицисти да изказватъ мнѣнието си по всички въпроси, които могатъ да интересуватъ България, и въ всѣки случай, нѣма никаква опасностъ, че това, което се нарича обществено мнѣние другаѣ и което се смѣсва съ виковетѣ на булевардната преса и което не е обществено мнѣние, а мнѣние на повинисти и, въ повечето случаи, улични хора, ще бъде зачетено повече. Това обществено мнѣние въ другитѣ страни, при разрѣшаването на въпроситѣ, които интересуватъ съюзниците, ще бъде зачетено толкова, колкото ще бъде зачетено и нашето обществено мнѣние. И било че сме имали ние цензура или нѣмали, било че въ нашитѣ вѣстници не сж се срѣщали такива псувни, клевети и обвинения, каквито могатъ да се намѣратъ другаѣ, българското правителство

знае общественото мнѣние въ България, то самото е носителъ на българскитѣ идеали, и то самото чувствува своята обязаностъ да брани българскитѣ интереси, та проявено то или не проявено, по-силно или по-слабо, то ще бъде достатъчно застъпено отъ българското правителство. Така че, въ това отношение, ние като продължаваме да запазваме всичкитѣ свободи на страната и, едновременно, най-висшитѣ интереси на народната отбрана, ни най-малко съ това не мислимъ, че ще допуснемъ каквото и да е отслабване или намаление въ защитата, велѣнията на народната съвѣсть и на общественото мнѣние въ България. (Ржкоплѣскане отъ болшинството)

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ да отговори на питането на г. Кознички.

Министъръ Т. Теодоровъ: Дупнишкиятъ народенъ прѣдставителъ г. Кознички ми отправя питане въ двѣ точки. Първо: (Чете) „Не счита ли за необходимо да продължи опрѣдѣлението отъ него срокъ, 1 мартъ н. г., за подаване декларациитѣ за военния данѣкъ, тѣй като по-голѣмата частъ отъ заявителитѣ, макаръ и освободени отъ военна служба, сж въ редоветѣ на войската и нѣматъ възможностъ да изпълнятъ трѣбванията на закона?“

Отговарямъ на това първо питане. Споредъ закона, г. г. народни прѣдставители, декларациитѣ за военния данѣкъ трѣбва да бъдатъ подавани най-късно до 1 февруарий. Азъ продължихъ тоя срокъ, съ едно окръжно, до 1 мартъ — като взохъ прѣдъ видъ особеното положение, въ което се намира страната — но не съ цѣлъ да удовлетвори нуждитѣ на тѣзи данѣкоплатци, които се намиратъ подъ знамената, защото за тѣхъ срокътъ, продълженъ съ единъ мѣсець, а може-би и съ още единъ, и съ още единъ, не се знае да-ли ще бъде достатъченъ. Азъ го направихъ по съображения отъ общъ характеръ, и продължение на тоя срокъ по-нататѣкъ отъ 1 мартъ нѣма да права. До 1 мартъ всички онѣзи, които подлежатъ на воененъ данѣкъ, сж длъжни да си подадатъ декларациитѣ. Таквизъ, които не сж подъ знамената, вие знаете, че има твърди много и тѣ сж длъжни да спазатъ тоя продълженъ вече единъ пътъ отъ мене срокъ, установенъ отъ самия законъ. Колкото се касае до лицата, които се намиратъ днесъ и ще се намѣратъ на 1 мартъ подъ знамената, и не се знае още докога ще бъдатъ подъ знамената, заради тѣхъ тоя срокъ не ще може да важи. Защото тѣ винаги ще могатъ да кажатъ, че въ това врѣме, когато трѣбваше да подадемъ декларациитѣ си, ние се намѣрвахме подъ знамената и не само нѣмахме възможностъ да подаваме никакви декларации, но нѣмахме възможностъ даже да пишемъ на родителитѣ си: писмата, кореспонденцията ни се забавяше и ние не можехме да спазимъ тѣзи срокове, нито можехме да четемъ вашитѣ окръжни докога сте продължили тѣзи срокове. И въ такъвъ случай, по силата на особено непреодолимитѣ обстоятелства, при които тѣ сж се намѣрвали, законни послѣдствия отъ това ненаврѣменно деклариране не ще има. Въ добавѣкъ ще кажа, че никакви глоби не се налагатъ за несовоерѣменно деклариране, само че лицата сж лишени отъ правото да оспорватъ наложенитѣ имъ размѣри. И какво ще бъде тогава? Когато стане демобилизацията на българската войска — частична или пѣла — отъ деня на демобилизирането ще се даде единъ новъ срокъ, който нѣма да бъде по-малѣкъ отъ единъ мѣсець, за тѣзи, които сж се намѣрвали подъ знамената. И въ тоя срокъ, она, който — бидейки подъ знамената — не подаде вече декларация, ще си тегли послѣдствията, прѣдвидени въ закона. По тоя начинъ общото разпореждане, което съмъ напра-

вилъ съ единъ обозначенъ срокъ до 1 мартъ, ще си остане въ сила за всички, които ще се намиратъ подъ знамената, а за тѣзи, които се намиратъ подъ знамената, ще бъде даденъ другъ срокъ въслѣдствие.

Втората точка отъ питането е: (Чете) „Не счита ли за умѣстно и справедливо да внесе измѣнения въ закона за военния данѣкъ, като се освободятъ отъ заплащането му члм, най-малкото, като се направятъ нѣкои облекчения за тия войници на данѣкъ“ — тукъ ще има нѣщо погрѣшка въ писането — „които сж били призовани въ войската и сж изпълнили своя дългъ наредъ съ всички други?“

Разбирамъ, че съ това второ питане се иска да се знае, да ли правителството не мисли да освободи отъ воененъ данѣкъ ония лица, които сж призовани въ войската и сж изпълняватъ военната тежоба подъ знамената — а пъкъ въ сжщностъ тѣ сж обложени съ воененъ данѣкъ и, слѣдователно, не сж въ еднакви условия съ онѣзи, които не сж обложени съ такъвъ данѣкъ — за да се уравниятъ единѣ съ другитѣ. Отговарямъ, че правителството сега не мисли да ги освободи и не мисли да внесе прѣдложение въ камарата, за да се освободятъ отъ воененъ данѣкъ. Защо? Защото военниятъ данѣкъ се налага затова, зашто лицето се освобождава отъ служба въ мирно врѣме, да прѣкара въ казармата своитѣ двѣ или три години — затова се налага обикновениятъ воененъ данѣкъ. Сжщиятъ законъ, който постановява, че се облагатъ съ воененъ данѣкъ онѣзи, които не служатъ въ казармата, прѣдвикда, обаче, че въ военно врѣме тѣ могатъ да носятъ известна тежоба и могатъ да бъдатъ използвани по единъ или другъ начинъ. Слѣдователно, законътъ, като ги освобождава отъ служене въ казармата въ мирно врѣме, и като замѣнява това съ данѣкъ, не мисли, че повече тѣ не могатъ да се обезпокояватъ, не могатъ да се викатъ подъ знамената въ военно врѣме. Тѣ се освобождаватъ да не бъдатъ викани на тринедѣлно обучение, тѣ се освобождаватъ да не бъдатъ викани на маневри, тѣ се освобождаватъ да не служатъ, както казахъ, тѣхнитѣ двѣ или три години въ казармата и именно затуй плащатъ данѣкъ, а не за да не се явяватъ никакъ подъ знамената въ военно врѣме.

Я. Санжовъ: Това има ли го нѣкъдѣ обяснено?

Министъръ Т. Теодоровъ: Цѣлиятъ смисълъ на закона е такъвъ.

Я. Санжовъ: А-а-а — „Смисълъ“!

Министъръ Т. Теодоровъ: Законътъ за въоръженитѣ сили, който установява освобождението отъ служба въ мирно врѣме и сжщеврѣменно облагането съ данѣкъ, сжщиятъ законъ прѣдвикда, че въ военно врѣме всички — въ това число и тѣзи, които сж обложени съ воененъ данѣкъ — могатъ да бъдатъ повикани подъ знамената, за да имъ се даде тая или онаа длъжностъ — въ всѣки случай длъжностъ, която е по-лека, понеже се взема въ внимание тѣхната неподготовленостъ отъ мирно врѣме, за да върватъ заедно съ ония, които сж военно подготвени. Така че, отъ закона гледна точка, азъ нѣмамъ никакво право, нито нѣкаква длъжностъ да искамъ освобождението на тѣзи лица отъ обикновения воененъ данѣкъ. Отъ двойния данѣкъ тѣ сж освобождени съ изрично постановление на закона, който ние гласувахме тукъ и който казва, че удвоението на данѣка, което се взема специално за военно врѣме, нѣма да се плаща отъ тѣзи, които сж повикани подъ знамената, а ще се плаща отъ онѣзи, обложени съ обикновения воененъ данѣкъ, които сж останали да не отидатъ подъ знамената. Слѣдо-

вателно, тѣзи хора, за които говори питането, печелятъ двойния данѣкъ — отъ него се освобождаватъ, а не отъ първоначалния. Тѣй разбирайки закона, азъ не мога да дамъ опова изъяснение, което очевидно е очаквалъ защитаватъ съ този втори пунктъ.

Обаче, тукъ съмъ длъженъ да прибавя, че слѣдъ демобилизацията, слѣдъ сключването на мира, могатъ да важатъ други нѣкои нови съображения, които ще се разпростратъ вече не само къмъ тѣзи, които сж обложени съ воененъ данѣкъ единъ път, но и къмъ други, които сж обложени, напр., съ данѣкъ върху занятieto и т. н. и за които ще трѣбва да се взематъ нѣкои смекчителни мѣрки, диктувани вече отъ чувството на справедливостъ. Ако единъ човѣкъ е повиканъ подъ знамената, макаръ и да не е билъ обложенъ съ воененъ данѣкъ, ами, напр., е билъ обложенъ съ данѣкъ върху занятieto, защото упражнявалъ кундураджийство, или пивачество и т. н., а тоя човѣкъ не е упражнявалъ занятieto си шестъ мѣсеца, защото се знае, че е билъ подъ знамената, очевидно е, че ние ще трѣбва да го освободимъ отъ този данѣкъ, защото, явно е, че той не е упражнявалъ занятieto си. Сжщо така, изхождайки отъ такива съображения на справедливостъ, ние, може би, ще установимъ известни правила за облекчение на тѣзи, които сж се намирвали прѣзъ врѣме на войната подъ знамената, но тѣзи облекчения нѣма да бъдатъ само за тѣзи, които сж обложени съ воененъ данѣкъ, а съображенията ще бъдатъ отъ поширокъ и общъ характеръ, които правителството ще прѣцѣпи тогава и ще ги прѣдложи на Народното събрание, или само Народното събрание ще вземе инициатива за такъви.

Засега, обаче — повтарямъ още единъ път — ние въ това отношение не можемъ да прѣдприемемъ нищо и азъ нѣмамъ намѣрение да внеса никакво прѣдложение и никакво измѣнение въ това отношение, толкова повече, че работата не е бърза. Отъ тѣзи, които сж подъ знамената, ние не събираме почти никакъвъ данѣкъ и не имъ търсимъ военния данѣкъ. Когато се върнатъ отъ тамъ, тогава ще рѣшимъ, ще плащатъ ли или нѣма да плащатъ и кой колко ще плаща. Сега въпросътъ се явява съвършено прѣждеврѣмененъ.

Това сж моитѣ обяснения по втората точка.

Прѣседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички: Г. г. народни прѣдставители! Съгласно чл. 15 отъ закона за военния данѣкъ, всички лица, подлежащи на изплащането му, сж длъжни да подадатъ своитѣ декларации до 1 февруарий, като обозначатъ въ тѣхъ, между другото, своето материално състояние, своитѣ доходи, дохода на жена си, на родителитѣ си и т. н. Г. министърътъ на финанситѣ казва, че поради особеното положение въ страната продължилъ срока съ единъ мѣсець, но не по съображения, които азъ съмъ изложилъ. Това значи, че продължението е станало административно и че въ основата си има нѣщо справедливо. Най-напрѣдъ, продължението на срока отъ страна на г. министра на финанситѣ съ нѣкое специално окръжно не може да се прави, защото това е вече едно измѣнение на закона. Но понеже той е стжпилъ въ тоя пътъ и е продължилъ срока вече единъ път, то нѣма защо да не го продължи и сега. Г. министърътъ на финанситѣ съзнава правотата на моитѣ думи и казва: „Като се върнатъ онѣзи войници отъ бойното поле, за тѣхъ ще дадемъ новъ срокъ отъ единъ мѣсець, за да могатъ въ това врѣме да изпълнятъ трѣбованията на закона“. Ще се съгласите, че съ това ще се извършатъ нѣща, които сж противни на закона. Но понеже г. министърътъ не

финансистъ обѣща, че ще даде единъ новъ срокъ и, слѣдсвателно, за войниците, които сж подъ знамената, нѣма да послѣдватъ отговорноститѣ прѣдвидени въ чл. 15, алинея in fine, то азъ съмъ доволенъ отъ тая точка на отговора му, само за това, повтарямъ, защото той декларира, че ще даде новъ срокъ за тѣхъ. Това желая и азъ. За мене не важи, какви сж съображенията му, а важи това, че той е съгласенъ да продължи срока.

Втората точка отъ моето питане е: г. министърътъ на финанситѣ не е ли съгласенъ и не възнамѣрява ли да внесе пѣкакво измѣнение въ закона за военния данѣкъ, било за освобождаване отъ данѣкъ, или пъкъ за облекчение участъта на онѣзи, които наредъ съ всички свои другари изгълниха своята военна тежоба. Г. министърътъ на финанситѣ отговаря, че това не може да бѣде и се основава на смисъла на закона. Но той не се основава на изричното прѣдписание на закона, защото чл. 1 отъ закона за военния данѣкъ казва: (Чете) „Всѣко лице, задължено да отбие военната тежоба, ако по причини, прѣдвидени въ специалнитѣ закони, бѣде освободено отъ лично отбиване на сѣщата, се облага съ воененъ данѣкъ“, а чл. 10 отъ сѣщия законъ казва: (Чете) „Въ военно врѣме, когато войскитѣ отъ запаса се намираха подъ знамената, по рѣшение на Народното събрание, военниятъ данѣкъ се увеличава най-много съ още единъ размѣръ“. Това сж, г. г. народни прѣдставители, прѣдписанията на чл. чл. 1 и 10 отъ закона за военния данѣкъ отъ 1911 г. Освѣтъ това, вземени закона за въоръженитѣ сили и закона за носене военната тежоба, единиятъ отъ 1898 г. и другиятъ отъ 1904 г., и отъ тѣхъ се вижда, че този не е смисълътъ на закона, защото имаме изрични прѣдписания въ тѣхъ, които казватъ, кои сж лицата, които се облагатъ съ воененъ данѣкъ и каква е вече тѣхната обязаностъ. Тѣ сж освободени единъ пътъ завинаги. Споредъ закона за военния данѣкъ тѣзи лица сж длъжни въ продължение на 20 години да изплащатъ този данѣкъ. Това измѣнение се въведе въ закона въ 1911 г., и сега, помъ като тия господа, наредъ съ всички други, се викатъ подъ знамената — а нѣкои даже говорятъ, че имало мнозина отъ тѣхъ убити, други участвували въ бойната линия, и т. н. — пита се: справедливо ли е щото тия господа и за въ бѣдѣ да плащатъ военния данѣкъ и нѣма ли поне възможностъ, ако срѣдствата на държавата не позволяватъ това и ако

висшиятѣ интереси на отечеството стоятъ надъ всичко, нѣма ли възможностъ, казвамъ, г. министърътъ на финанситѣ да внесе едно измѣнение въ закона въ смисълъ да облекчи участъта на тия хора.

Прѣдседателътъ: Азъ ще Ви моля да посжсите, защото говорите по питане, а не по запитване.

В. Кознички: Да. — И заради това, г. министърътъ на финанситѣ, като ми отговори, че той не е съгласенъ съ това, азъ разбирамъ, че неговитѣ вътрѣшни мотиви сж чисто бюджетни, защото има нужда отъ пари. Но законътъ и справедливостъта не сж на негова страна и затова азъ заявявамъ, че по този пунктъ отъ моето питане не съмъ доволенъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Когато направите интерпелация, азъ ще Ви отговоря и на тия сжждения, които сега правите.

Прѣдседателътъ: Прѣминаваме къмъ втората точка отъ дневния редъ: докладъ отъ пропетарната комисия.

Моля г. г. членоветѣ отъ пропетарната комисия, които иматъ нѣщо готово да докладватъ.

В. Кознички: Нѣма нищо готово.

Прѣдседателътъ: Азъ ще моля комисията да се събере и поработи. Понеже констатирамъ, че нѣма и прѣдседателъ и г. Козаревъ, който не е вече народенъ прѣдставител, нека веднага слѣдъ видяване на засѣданието комисията да се конституира и да приготи работа за идущата сжбота.

Съ това се изчерпва дневниятъ редъ. Идущето засѣдание по правилника ще се състои въ понеделникъ, за когато ще се турятъ на дневенъ редъ: първо, отговоръ на г. г. министритѣ на питанията отъ г. г. народнитѣ прѣдставители; второ, трето четене законопроекта за освобождаване чиновницитѣ, служачитѣ и постояннитѣ работници въ новоосвободенитѣ земи отъ плащане взаимнообразни одрѣжки; и трето, първо четене законопроекта за допълнение закона за народното просвѣщение.

Обявявамъ засѣданието за закрито.

(Закрито въ 4 ч. 45 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: Д-ръ С. Даневъ.

Секретаръ: А. Кипровъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.